Utdannings-
direktoratet

Innspelsrunde om framtidas vidaregåande opplæring

Status
Innsend til Utdanningsdirektoratet.
Innsendt og stadfesta av instansen via e-post

Innsend av
Jeanine Norstad

Innsend dato
31. oktober 2026

På vegner av
Skolenes landsforbund

Målgruppe
Organisasjon (Privat)

Stilling
Forbundssekretær

✓ Eg stadfestar at fråsegna er på vegner av heile oppgitte organisasjon.

4. Felles innhald for alle i vidaregåande opplæring

Innleiing

Strukturen for fellesfaga i vidaregåande opplæring har vore uendra i lang tid. Samstundes endrar verda seg i stadig raskare tempo. Verdsbiletet i dag er prega av uro, rotløyse og uvisse og demokratiet er under press. Vi ser at framveksten av sosiale medium, mangfald i informasjonskanalar og algoritmar som skaper ekkokammer, kan skape nye utfordringar og føre til polarisering og eit avgrensa verdsbilete. Utviklinga av kunstig intelligens skapar samstundes store utfordringar når det gjeld å vurdere kva som er ekte og sant.

For at vidaregåande opplæring skal lykkast med sitt samfunnsoppdrag, å ruste elevane til å møte utfordringar i notida og framtida med best moglege føresetnader, må vi vurdere kva alle elevar treng å lære, uavhengig av om dei skal bli studieførebudde eller få ein yrkeskompetanse.

Når vi utviklar framtidas innhald for vidaregåande opplæring, vil vi gjere det tydelegare at vi byggjer vidare på kompetansen elevane alt har med seg. Målet er tydelegare progresjon enn i dag og eit innhald som elevane opplever som nytt og relevant.

Kunnskapsgrunnlaget viser at skolar og lærarar opplever Overordna del som nyttig og relevant. Likevel ser vi i evalueringane av fagfornyinga og fagfornyinga yrkesfag, at det er krevjande å operasjonalisere verdigrunnlaget og dei tverrfaglege temaa der desse ikkje er konkretiserte i kompetansemåla i læreplanar for fag. Vi ynskjer derfor innspel på om det er sentrale tema frå Overordna del som er i tråd med formålet om felles innhald og som bør konkretiserast i felles innhald i framtidas vidaregåande opplæring.

Framtidas felles innhald

Vi meiner at noko innhald skal vere felles for alle i framtidas vidaregåande opplæring – uavhengig av om ein er elev i eit yrkesfagleg utdanningsprogram eller i ein studieførebuande retning.

Vi ynskjer innspel på kva som faktisk skal vere felles for alle og å etablere ei felles forståing av kva det er viktig at elevane lærer på tvers av yrkesfagleg og studieførebuande opplæring. Det felles innhaldet i framtidas vidaregåande opplæring skal verken utviklast på studieførebuande eller yrkesfaga sine premissar, men vere relevant for alle elevar og knytast til kva elevane treng for å klare seg i samfunns- og arbeidslivet i framtida.

Gjennom vår kunnskapsinnhenting har vi fått innspel om at mellom anna demokrati, den norske modellen, folkehelse, personleg økonomi, folkerett, berekraft, teknologi, likestilling og kulturarv kan vere sentrale innhaldselement for alle elevar i vidaregåande opplæring. Dette er ikkje ei uttømmande liste. Vi ynskjer innspel på andre tema som er i tråd med formålet og som bør inngå i det felles innhaldet i vidaregåande opplæring.

Formål med felles innhald

Vi foreslår at felles innhald i vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Felles innhald i vidaregåande opplæring skal gi alle elevar felles referanserammer og føresetnader for aktiv deltaking i samfunn og arbeidsliv, og meistring av eige liv. Innhaldet skal gi elevane kunnskap om vår kulturarv og våre tradisjonar. Vidare skal det bidra til å utvikle elevane sine verdiar, haldningar og kompetansar som skal bidra til å samle Norge som samfunn. Våre tradisjonar og verdiar er grunnlaget for vårt demokrati og skal gi elevane føresetnader for å leve, lære og arbeide saman i eit fellesskap.

1. Gir formålet med felles innhald, slik det står ovanfor, eit godt utgangspunkt for å prioritere kva for innhald alle elevar i vidaregåande opplæring skal ha?

✕ **Nei**

Kommentar
Formålet er svært overordnet og gir ikke alene et tilstrekkelig grunnlag for å prioritere konkret innhold.

2. Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål med felles innhald, eller har du andre innspel?

✓ **Ja**

Kommentar
Formålsbeskrivelsen vektlegger demokrati og forutsetninger for aktiv deltakelse. En viktig forutsetning i den sammenheng er kritisk tenkning. Dette foreslås at inkluderes i formålsbeskrivelsen da alle elever må evne å kunne orientere seg i det informasjonssamfunnet vi lever i, herunder gis forutsetninger for å kunne skille sannhet fra løgn.

Omfang på felles innhald

Når felles innhald skal vere likt for alle i vidaregåande opplæring, tek vi utgangspunkt i det omfanget fellesfaga har i yrkesfaglege utdanningsprogram i dag, 588 timar fordelt på vg1 og vg2. Alt som inngår i dagens fellesfag kan ikkje ivaretakast i det som skal bli framtidas felles innhald. Vi må derfor prioritere dei mest sentrale temaa som bidreg til å oppnå formålet med felles innhald.

Mange av dagens fellesfag er berre felles for elevar på studieførebuande utdanningsprogram. Vi vil derfor òg forslå ein innhaldskategori som er studieførebuande innhald. Det er formålstenleg å sjå felles innhald i samanheng med studieførebuande innhald for å vurdere kva som bør vere felles for alle i vidaregåande opplæring og kva som i tillegg bør vere felles for elevar i studieførebuande opplæring. Sidan påbygging til generell studiekompetanse i dag i hovudsak er samansett av fellesfag, vil endringar òg påverke innhald og struktur i dette tilbodet i framtida. Vi vil leggje fram forslag til korleis påbygging til generell studiekompetanse kan sjå ut i framtida i den formelle høyringa som kjem på eit seinare tidspunkt, men stiller eit spørsmål om konsekvensar for påbygging til generell studiekompetanse i del 6.

Spørsmål om felles innhald

Spørsmåla i denne delen tek utgangspunkt i formålet med felles innhald (slik det står ovanfor), og kva alle elevar i vidaregåande opplæring skal lære på tvers av studieførebuande og yrkesfagleg opplæring.

1. Vi foreslår eit innhald som skal vere felles for alle i vidaregåande opplæring på tvers av studieførebuande og yrkesfagleg opplæring. Kva fordelar ser du ved å innføre eit felles innhald som er likt for alle elevar i vidaregåande opplæring?

Kommentar
Felles referanserammer som gir gode forutsetninger for aktiv deltakelse i og i møte med det informasjonssamfunnet vi lever i. Det kan også tenkes at det kan ha positiv effekt på en mer likeverdig anerkjennelse av studieforberedne og yrkesfaglig utdanningsprogram.

2. Ser du nokre ulemper ved å innføre eit felles innhald som er likt for alle i studieførebuande og yrkesfagleg opplæring?

Kommentar
For at man skal lykkes med intensjonen med felles innhold er det viktig å ikke sette likhetstegn mellom felles innhold og lik undervisning. Felles innhold kan inkluderes i ulike fag på ulik måte. Med andre ord, det må legges til rette for at kompetansene utvikles gjennom problemstillinger og arbeidsmåter som er relevante for de enkelte utdanningsprogrammene. Med dette utgangspunktet kan det oppstå behov for kompetanseheving og/eller veiledende undervisningsmateriell.

Yrkesretting av fellesfagene på yrkesfag må i aller høyeste grad videreføres. Skolenes landsforbund ønsker i stedet å gå motsatt vei av det vi oppfatter at ligger til grunn for denne innspillsrunden. Få fellesfagene i større grad inn i verkstedene for økt relevans.

Hvis det ikke lar seg gjøre å videreføre yrkesretting av fellesfagene i den nye modellen, så må fellesfagene på yrkesfag holdes adskilt og ikke behandles sammen med de planlagte endringene på studieforberedende.

Uavhengig av det overnevnte så er det viktig at endringene ikke åpner opp for økte muligheter for sammenslåing av klasser. Den faglige utviklingen av innholdet på videregående må ikke inkludere økonomisk innsparing.

3. Omfanget vi foreslår for felles innhald tek utgangspunkt i det omfanget som fellesfaga har i yrkesfaglege utdanningsprogram i dag. Har du innspel knytt til omfanget?

Kommentar
Omfanget bør vurderes i en senere fase

4. Kva for tema, faglege område eller kompetansar bør inngå i felles innhald for alle elevar i vidaregåande opplæring? Knyt innspela til formålet eller til eventuelle innspel du har gitt på formålet.

Kommentar
Skolenes landsforbund har mottatt mange innspill til felles innhold og oppsummerer det i noen utvalgte kategorier:

- Demokrati og medborgerskap
- Kritisk tenkning, kildekritikk og medieforståelse
- Digital kompetanse, herunder KI og algoritmer
- Den norske modellen
- Kulturarv og mangfold

I tillegg har det kommet innspill om behovet for personlig økonomi, livsmestring og bærekraft

5. Finst temaa, dei faglege områda eller kompetansane du har nemnt i spørsmålet over, i dagens læreplanar for fag? Kom gjerne med døme.

Kommentar
Ja, de flere fagområder og kompetanser finnes allerede i dagens læreplaner, men de er fordelt mellom ulike fag og er ikke nødvendigvis felles for alle elever.

6. Er det tema frå Overordna del som bør konkretiserast i felles innhald i framtidas vidaregåande opplæring? Kva for tema? Grunngi gjerne svaret ditt.

Kommentar
Verdigrunnlaget og de tverrfaglige temaene er krevende å gjennomføre når de ikke kommer tydelig til uttrykk i kompetansemålene.

7. Har du andre innspel til kva som skal vere felles innhald for alle i vidaregåande opplæring?

Kommentar
Felles innholdet bør utformes som et begrenset sett av felles kompetanser, ikke som et nytt, omfattende samlefag. Det må være tydelig hva elevene skal kunne, og det må sikres progresjon fra grunnskolen slik at elevene ikke opplever innholdet som repetisjon.

5. Studieførebuande innhald

Innleiing

Studieførebuande opplæring skal gi elevane eit godt fagleg grunnlag for å gå vidare i høgare utdanning. Formålet med det innhaldet som er særmerkt for studieførebuande opplæring, skal derfor gjerast tydelegare.

Kunnskapsgrunnlaget viser at det i liten grad har blive diskutert kva studieførebuande opplæring skal vere og kva for krav som skal stillast til det å vere studieførebudd. Sjølv om gjennomføringa i studieførebuande utdanningsprogram er høg, opplever mange studentar at dei ikkje blir godt nok førebudde på høgare utdanning gjennom den studieførebuande opplæringa. Fullføringsreformen peikar på det same. Rundt 9 av 10 startar i høgare utdanning innan to år etter fullført studieførebuande opplæring, men overgangen er krevjande for mange. Studentar seier at dei ikkje kjenner seg godt nok førebudde til å studere, til dømes når det gjeld kritisk tenking, å lese og forstå lange og komplekse fagtekstar og arbeide sjølvstendig med fag. Universitet og høgskolar er opptekne av utfordringar som mangel på slik kompetanse fører til. Utfordringane som blir lyfta fram over, kan knytast til endringar i ungdomars lesevaner og mangel på tid i vidaregåande opplæring til å trene på konsentrasjon og å halde ut over tid.

Både studentar og miljø i universitets- og høgskolesektoren etterspør derfor meir arbeid med akademiske ferdigheiter i og på tvers av fag i studieførebuande opplæring, meir tid til og arbeid med fordjuping, tydelegare krav til fagkompetanse og trening på sjølvstendig oppgåveløysing. Dette bør inngå i alle faga elevane møter i studieførebuande opplæring.

Formål med studieførebuande innhald

Vi foreslår at studieførebuande innhald i vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Felles studieførebuande innhald i vidaregåande opplæring skal gi elevane eit felles fagleg grunnlag og identitet på tvers av studieførebuande retningar. Det skal gi elevane kunnskapar og ferdigheiter som gir nødvendige føresetnader for å lykkast i høgare utdanning. Dette inneber sjølvstendet og uthald i arbeid med fag, kjeldebruk, og grunnleggjande kunnskap om filosofi, historie, etikk og logikk. Det skal òg gi ei innføring i ulike fagtradisjonar og vitskaplege metodar og arbeid med faglege tekstar.

1. Gir formålet med studieførebuande innhald, slik det står over, eit godt utgangspunkt for å prioritere kva for innhald alle i studieførebuande opplæring skal ha?

Veit ikkje

Kommentar
Delvis. Formålsbeskrivelsen slik den er formulert gir forståvidt en retning i forhold til prioritering av innhold. Spørsmålet er imidlertid om formålsbeskrivelsen svarer opp hva det faktisk vil si å være studieforberedt (se spørsmål 2).

2. Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål med studieførebuande innhald som du meiner bør inngå, eller har du andre innspel?

✓ **Ja**

Kommentar
Formålsbeskrivelsen legger stor vekt på akademiske og tekstbaserte fagtradisjoner og arbeidsmåter. Skolenes landsforbund mener at forståelsen av hva det innebærer å være studieforberedt, må være bredere. Også skapende, praktiske og estetiske fagtradisjoner utvikler kunnskaper, ferdigheter og arbeidsmåter som er relevante for høyere utdanning. Formålsbeskrivelsen bør derfor tydeligere anerkjenne bredden i fagtradisjoner og unngå et kunstig skille mellom teoretiske, praktiske og skapende kunnskapsformer.

Framtidas studieførebuande innhald

Vårt kunnskapsgrunnlag fortel oss at alle som gjeng studieførebuande opplæring treng eit innhald som:

- Legg vekt på lesing og skriving, både i norsk og i engelsk.
- Førebur elevane på å skrive akademiske tekstar i høgare utdanning, på eit fagleg nivå tilpassa vidaregåande opplæring.
- Trenar elevane i å lese lengre tekstar enn i dag, og utviklar elevanes skriveferdigheiter gjennom mellom anna prosessorientert skriving, tekstforståing, refleksjon, drøfting, argumentasjon, kjeldebruk og formålstenleg bruk av kunstig intelligens.
- Gir elevane betre moglegheiter til å utvikle læringsstrategiar
- Gir elevane kjennskap til sentrale vitskapsomgrep, kunnskap om vitskap og vitskapsteoriar og gir innsikt i ulike forskingsmetodar og arbeid med statistikk.
- Legg vekt på filosofi, historie, etikk og logikk.
- Kunnskapsgrunnlaget viser òg at elevane treng å tileigne seg slike kunnskapar og ferdigheiter gjennom spesifikt faginnhald, for eksempel gjennom norskfaglag innhald.

Dette er ikkje ei uttømande liste. Vi ynskjer derfor innspel på kva for tema som bør inngå i det studieførebuande innhaldet i vidaregåande opplæring, i tråd med formålet.

Spørsmål om studieførebuande innhald

Spørsmåla i denne delen tek utgangspunkt i formålet med studieførebuande innhald, og kva alle elevar i studieførebuande opplæring skal lære på tvers av retningar

1. Vi foreslår at noko skal vere felles for alle elevar i studieførebuande opplæring, på tvers av ulike retningar. Kva fordelar ser du ved å innføre eit felles innhald for alle elevar i studieførebuande opplæring?

Kommentar
Et felles studieforberedende innhold kan sikre at alle elever sikres likeverdige muligheter til å tilegne seg kunnskap og kompetanse som gjør de rustet til høyere utdanning, uavhengig av hvilken retning de velger.

Felles innhold kan også bidra til økt bevissthet rundt progresjon, styrke elevenes evne til å arbeide selvstendig og utholdende, legge til rette for samarbeid og tverrfaglige prosjekter på tvers av retninger - og på den måten skape en felles studieforberedende identitet

2. Ser du nokre ulemper ved å innføre eit felles studieførebuande innhald som er likt for alle elevar i studieførebuande opplæring?

Kommentar
Den største ulempen er risikoen for at alle studieforberedende retninger tilpasses én tradisjonell og tekstorientert forståelse av studieforberedelse. Dersom fellesinnholdet hovedsakelig består av lesing, akademisk skriving og teoretiske arbeidsmåter, kan praktiske, estetiske, teknologiske og kunstneriske kunnskapsformer få lavere status og mindre plass.

3. Kva for tema, faglege område eller kompetansar bør inngå i felles studieførebuande innhald? Knyt innspela til formålet eller til eventuelle innspel du har gitt på formålet.

Ikkje svart

4. Finst temaa, dei faglege områda eller kompetansane du har nemnt i spørsmålet over, i dagens læreplanar for fag eller i Overordna del? Kom gjerne med døme

Ikkje svart

5. Har du andre innspel til det som skal vere felles studieførebuande innhald?

Ikkje svart

6. Studieførebuande retningar

Innleiing

I dag har vi fleire studieførebuande utdanningsprogram. Gjennom dialogkonferansar og skolebesøk har vi fått tydelege tilbakemeldingar om at det er viktig med fleire inngangar til studieførebuande opplæring som samsvarar med elevanes interesser og som gir moglegheiter til å fordjupe seg i ulike fagområde. Vi foreslår derfor at det òg i framtidas vidaregåande opplæring skal finnast fleire vegar som leier til studiekompetanse. Desse kallar vi for studieførebuande retningar.

Kunnskapsgrunnlaget viser at dagens studieførebuande utdanningsprogram i liten grad peikar til retningar i høgare utdanning og til framtidas kompetansebehov. Det er nødvendig med ein struktur som gjer det enklare for elevane å sjå samanhengen mellom studieførebuande vidaregåande opplæring, studiar og det arbeidslivet dei seinare skal bli ein del av, samstundes som strukturen viser at alle elevar i studieførebuande retningar oppnår same sluttkompetanse. Som i dag, skal ikkje alle skolar tilby alle retningar, men dei nye retningane bør likevel byggjast opp slik at dei kan stå seg over tid og kunne vere eit tilbod over heile landet.

Med dette som utgangspunkt, foreslår vi at opplæringa i framtida blir organisert i få og breie retningar. Retningane må vere tydelege nok til å gi elevane ei oppleving av fagleg avgrensing og relevans, samstundes som dei er opne nok til å ivareta interessene til ulike elevar. Innanfor kvar retning vil vi leggje til rette for fordjuping og val, slik at elevane kan utvikle kompetanse i tråd med eigne interesser, behov i samfunnet og framtidige utdannings- og yrkesval.

I dag er det ulike krav til fordjuping i dei ulike studieførebuande utdanningsprogramma. For elevar på studiespesialisering er kravet to valfrie programfag på 140 timar over to år frå eige programområde (totalt 560 timar). For elevar i dei fire andre studieførebuande utdanningsprogramma blir kravet til fordjuping oppfylt gjennom felles programfag frå eige utdanningsprogram. Det er ulikt mellom programområda kor mange timar dette utgjer (sjå nærare omtale i del 2).

Vi foreslår at det framleis skal vere eit krav om fordjuping i studieførebuande opplæring og at fordjupinga skal ha same omfang for alle elevar og vere ein integrert og tydeleg definert del av retninga eleven vel. Vårt forslag inneber at fordjuping i framtidas studieførebuande opplæring skal ligge i det felles retningsinnhaldet. Ansvaret for at eleven får oppfylt kravet til fordjuping blir integrert i strukturen og ikkje knytt til den enkelte eleven sitt fagval.

Formål med retningsinnhald

Vi foreslår at retningsinnhald i studieførebuande vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Studieførebuande retningar skal gi elevar i vidaregåande opplæring fordjuping og moglegheit for val innanfor fagområde som dei er interesserte i. Dei studieførebuande retningane skal òg leggje til rette for at elevane kan få kompetanse innanfor fagområde som dei kan møte i høgare utdanning og som samfunnet har behov for. Dette inneber at innhaldet i retningane skal gi elevane nødvendige kunnskapar og ferdigheiter, som skal bidra til at dei utviklar fagleg djupne innanfor si valde retning.

1. Gir formålet for studieførebuande retningsinnhald, slik det står over, eit godt utgangspunkt for å utvikle tydelege og relevante retningar i studieførebuande opplæring?

✓ **Ja**

Kommentar
Formålet er overordnet og kan i så måte gi et stort mulighetsrom til å utvikle tydelige og relevante studieforberedende retninger. På den måten vil man også kunne få mulighet til å videreutvikle, endre og eventuelt pilotere, uten at formålsbeskrivelsen trengs å endres.

2. Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål for studieførebuande retningsinnhald som du meiner bør inngå, eller har du andre innspel til formålet for retningsinnhald?

Veit ikkje

Kommentar
Ingen ytterligere kommentar

Oppbygging av retningsinnhald

Vi ynskjer at alle studieførebuande retningar i framtidas vidaregåande opplæring skal ha lik oppbygging. Oppbygginga skal sikre at alle elevar får møte fagleg innhald frå den retninga dei har valt, alt frå vg1.

- **Felles retningsinnhald**: Felles retningsinnhald er innhald alle elevar som har valt ein retning skal ha. Felles retningsinnhald skal sikre at alle elevane i ein retning tileignar seg og fordjupar seg i sentral kunnskap i eit relevant fagfelt. Innhald i denne kategorien skal ivareta at elevane får eit minimum av fordjuping i si valde retning.
- **Valfritt retningsinnhald**: Elevane skal i tillegg til fordjuping i det felles retningsinnhaldet, kunne velje anna innhald innanfor si valde retning. Kva for valmoglegheiter elevane får, vil vere avhengig av tilbodet ved den enkelte skole.
- **Val av innhald utanfor eiga retning:** Elevane skal òg få moglegheit til å velje noko innhald frå andre retningar, for å sikre breidde og fleksibilitet i opplæringa. Dette er ikkje ein eigen type innhald. Tanken er at elevane kan velje å ha meir innhald frå si valde retning, eller innhald frå andre retningar som skolen tilbyr. Til dømes kan dette handle om å kunne velje nokre realfag, sjølv om eleven ikkje har valt denne retninga.

1. Kva fordelar ser du ved forslaget om eit felles retningsinnhald for kvar av dei studieførebuande retningane?

Kommentar
Et felles retningsinnhold legger til rette for at alle elever tilegner seg grunnleggende kunnskap, ferdigheter og holdninger innenfor valgte retning. Dette som utgangspunkt for videre utvikling og fordypning, blant annet gjennom vaglfritt retningsinnhold. Det valgfrie retningsinnholdet trenger da ikke innnkludere "grunnopplæring", men kan i stede "bygge huset videre" fordi "grunnmuren" allerede er etablert.

2. Ser du nokre ulemper ved forslaget om eit felles retningsinnhald?

Kommentar
Felles retningsinnhold forutsetter at retningsvalgene ikke er så brede at det er utfordrende å finne hva som er "minste felles multiplum". Denne fellesnevneren kan heller ikke være en for liten andel av totalen. Hvis felles innhold både har vag relevans, blir for generel og lite i omfang, vil det påvirke graden av fordypning i valgte retning. Det er derfor viktig å gjøre gode vurderinger av mulighetsrommet for etablering av "minste felles multiplum". Målet må være å unngå at intensjonen med retningsvalg ikke innfris.

3. Kva fordeler ser du ved forslaget om at alle elevar må velje noko innhald innanfor si valde retning, utover det felles retningsinnhaldet?

Kommentar
Mulighet til fordypning. Dette blir ekstra viktig hvis sluttresultatet blir retninger som er brede, noe om påvirker muligheten til reell fordypning.

4. Ser du nokre ulemper ved at alle elevar må velje noko innhald innanfor si valde retning, utover det felles retningsinnhaldet?

Kommentar
Nei

5. Vi foreslår å byggje krav til fordjuping inn i strukturen, gjennom det felles retningshaldet som alle elevar i ei retning må ha. Kva fordelar ser du ved at fordjuping blir lagt inn i strukturen og ikkje blir knytt til fagvalet til eleven?

Kommentar
En fordel er at elevene sikres reell fordypning. Det kan også fungere som et sikkerhetsnett mot eventuelle endringer i skolestruktur og -tilbud.

6. Ser du ulemper ved at krav til fordjuping blir bygd inn i strukturen?

Kommentar
Hvis retningene er for brede, så blir spørsmålet om felles retningsinnhold klarer å ivareta en reell fordypning. Et "kunstig" eller "konstruert" felles innhold gir ingen reell fordypning. For eksempel kan vi se for oss at det i retningen "Kommunikasjon, språk og medium" vil være krevende å finne felles innhold som gir elevene reell fordypning.

7. Kva fordelar ser du ved å gi elevane moglegheit til å velje noko innhald i opplæringa på tvers av retningar, altså at elevane kan velje innhald som ikkje høyrer til eiga retning?

Kommentar
Det er fordel for elevene med økt valgfrihet basert på interesse.

8. Ser du nokre ulemper ved å gi elevane moglegheit til å velje noko innhald i opplæringa på tvers av retningar?

Kommentar
Det er imidlertid viktig å gjøre gode vurderinger av konsekvensen det kan få hvis valgfagene ikke bygger videre på felles retningsinnhold. Hvis elevene ikke kommer med en felles plattform, så må valgfagene inneholde også "grunnopplæring". For eksempel, hvis elever fra "Næringsliv, leiing og økonomi" velger å ta fag som tilhører "Kommunikasjon, språk og medium", så vil det bli nødvendig å legge valgfaget på et "introduksjonsnivå" - som ytterste konsekvens. Det vil derfor være avgjørende hva formålet med valgfagene skal være, altså om de skal bygge videre på en felles plattform, eller gi mulighet til å introdusere elevene til nye fagretninger. Det vil også kunne svekke faglig sammenheng og relevant til valgte fagretning.

9. Vi foreslår at studieførebuande opplæring skal ha eit felles studieførebuande innhald og retningsinnhald, som i kombinasjon med det felles innhaldet gir studiekompetanse (sjå del 3). Kva konsekvensar kan dette ha for påbygging til generell studiekompetanse?

Ikkje svart

Retningar i framtidas studieførebuande opplæring

Kunnskapsgrunnlaget vårt viser at dagens utdanningsprogram ikkje i tilstrekkeleg grad tydeleggjer vegen vidare til høgare utdanning og at dei heller ikkje tydeleg nok speglar områda i samfunnet der behova er særleg store. I vårt forslag til nye retningar forsøkjer vi å tydeleggjere dette. Vi foreslår retningar som spring ut frå dagens utdanningsprogram for studiespesialisering, men òg retningar der elevane kan oppnå studiekompetanse gjennom meir praktisk, estetisk og kunstnarisk innhald. I tillegg til å tydeleggjere vegen vidare til høgare utdanning og mot samfunnets behov for kompetanse, har vi òg lagt vekt på kunnskap om elevars oppleving av relevans, interesse og motivasjon når vi har laga retningar i framtidas vidaregåande opplæring.

Vi har vi utarbeidd forslag til seks nye studieførebuande retningar som du kan lese meir om og gje innspel til nedanfor. Vi har kalla dei nye retningane:

- Naturvitskap, teknologi og realfag
- Helse, aktivitet og idrett
- Estetiske fag
- Næringsliv, leiing og økonomi
- Samfunnsvitskap og historie

- Kommunikasjon, språk og medium

Naturvitskap, teknologi og realfag

Kompetanse innanfor naturvitskap, teknologi og realfag er avgjerande i eit samfunn prega av rask teknologisk utvikling. Det er eit tydeleg og aukande behov for realfagleg kompetanse i arbeidslivet. Vi ynskjer å synleggjere denne kompetansen tydelegare i strukturen ved å opprette ei eiga retning knytt til naturvitskap, teknologi og realfag.

Forslag til sentralt innhald i retninga for naturvitskap, teknologi og realfag

Naturvitskapeleg metode, teknologi og forskingslære, i tillegg til etablerte fagområde som matematikk, biologi, kjemi, fysikk og informatikk…

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga naturvitskap, teknologi og realfag?

Kommentar
Skolene landsforbund har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag til å gi innspill til denne retningen

2. Har du innspel til namnet på retninga?

Ikkje svart

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for naturvitskap, teknologi og realfag. Har du innspel til konkret innhald?

Ikkje svart

Helse, aktivitet og idrett

Kompetanse innanfor helse, aktivitet og idrett er viktig i dagens samfunn, særleg i ljos av auka mangel på arbeidskraft i helsesektoren. Vi ynskjer at nettopp dette behovet for kompetanse skal kome tydelegare fram i den studieførebuande strukturen. Slik kan elevane allereie i vg1 velje ei retning som peikar mot studiar i høgare utdanning som er etterspurde i arbeidslivet. Helse i studieførebuande opplæring er retta mot helseutdanningar i høgskole- og universitetssektoren, og skal ikkje ha same sluttkompetanse som det yrkesfaglege utdanningsprogrammet Helse- og oppvekstfag.

Forslag til sentralt innhald i retninga helse, aktivitet og idrett

Basistrening, ferdigheitsutvikling, helse i eit breitt perspektiv, psykologi, anatomi, kosthald og ernæring, rehabilitering og leiing av idrett, trening og aktivitet …

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga helse, aktivitet og idrett?

Kommentar
Skolene landsforbund har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag til å gi innspill til denne retningen

2. Har du innspel til namnet på retninga?

Ikkje svart

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for helse, aktivitet og idrett. Har du innspel til konkret innhald?

Ikkje svart

Estetiske fag

Kompetanse innanfor estetiske fag byggjer på og vidarefører innhald frå dagens utdanningsprogram kunst, design og arkitektur og musikk, dans og drama. Ved å samle desse i ei retning, ynskjer vi å etablere eit meir robust og attraktivt tilbod med eit større elevgrunnlag.

Retninga legg til rette for å utforske ulike uttrykksformer. Ho har som mål å gi elevane moglegheit til å utvikle kunnskapar og ferdigheiter knytte til kunst og kultur, og utvikle kompetanse som er relevant både for vidare studiar og deltaking i kulturlivet.

Forslag til sentralt innhald i retninga for estetiske fag

Kreative prosessar og idéutvikling, produksjon, formidling til publikum, kulturforståing og kunstens rolle i samfunnet.
Samstundes skal retningsinnhaldet bidra til å ivareta breidda i interesser og føresetnader i elevgruppa. Dette inneber at retningsinnhald òg skal handle om musikkformidling, danseteknikkar, teaterproduksjon, arkitektur, ulike kunstuttrykk, berekraftig design og skapande arbeid …

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga estetiske fag?

Kommentar
En egen retning for estetiske fag kan synliggjøre at praktiske, skapende og kunstneriske arbeidsmåter er en likeverdig vei til studiekompetanse. Retningen kan gi et større elevgrunnlag, styrke samarbeidet mellom fagmiljøer og gjøre estetiske fag tilgjengelige ved flere skoler. Vi stiller imidlertid spørsmål ved hvorvidt denne retningen blir for bred, og vil uttrykke bekymring for konsekvensen for enkelte fagområder, eksempelvis dagens "Musikk, dans og drama". For at det ikke skal få uheldige konsekvenser, så blir det trolig viktig å kunne velge retning tidlig.

2. Har du innspel til namnet på retninga?

Ikkje svart

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for estetiske fag. Har du innspel til konkret innhald?

Ikkje svart

Næringsliv, leiing og økonomi

Kompetanse innanfor næringsliv, leiing og økonomi har ein viktig og etablert plass i dagens studieførebuande opplæring, og vi meiner denne kompetansen bør vidareførast og styrkast. I dag er faga organisert som ein del av fagtilbodet i programområdet for språk, samfunnsfag og økonomi i utdanningsprogrammet studiespesialisering. Vi ynskjer å synleggjere denne kompetansen tydelegare, ved å opprette ei eiga retning knytt til næringsliv, økonomi og leiing.

Forslag til sentralt innhald i retning næringsliv, leiing og økonomi
Samfunnsøkonomi, berekraftig økonomi, økonomistyring, entreprenørskap, bedriftsutvikling, marknadsføring, rettslære og leiing …

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga næringsliv, leiing og økonomi?

Kommentar
Skolene landsforbund har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag til å gi innspill til denne retningen

2. Har du innspel til namnet på retninga?

Ikkje svart

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for næringsliv, leiing og økonomi. Har du innspel til konkret innhald?

Ikkje svart

Samfunnsvitskap og historie

Kompetanse innanfor samfunnsvitskap og historie byggjer på innhald frå delar av dagens programområde for språk, samfunnsfag og økonomi i utdanningsprogram for studiespesialisering, i tillegg til enkelte delar av dagens fellesfag. Med denne retninga ynskjer vi å gje elevane ei brei forståing av samfunnets strukturar, utvikling og samanhengar.

Forslag til sentralt innhald i retninga for samfunnsvitskap og historie
Politikk, filosofi, etikk, samfunn, sosiologi, geografi og historie …

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga samfunnsvitskap og historie?

Kommentar
Skolene landsforbund har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag til å gi innspill til denne retningen

2. Har du innspel til namnet på retninga?

Ikkje svart

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for samfunnsvitskap og historie. Har du innspel til konkret innhald?

Ikkje svart

Kommunikasjon, språk og medium

Kompetanse innanfor kommunikasjon, språk og medium ivaretek og vidareutviklar sentrale element frå fleire av dagens utdanningsprogram. Retninga byggjer mellom anna på språkdelen i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi i utdanningsprogram for studiespesialisering og innhald frå medium og kommunikasjon. Kunnskapsgrunnlaget vårt viser at det over tid har vore utfordringar med rekruttering til den tradisjonelle «språklina». Dette viser at det er behov for å tenkje nytt om korleis språkopplæring kan organiserast og styrkast.

Ved å sjå språk i samanheng med medium og kommunikasjon, kan fagområdet utviklast slik at elevane opplever det meir relevant og attraktiv. Språkkompetanse er tett knytt til korleis vi kommuniserer, påverkar og samhandlar med andre. Argumentasjon, tekstuttrykk og kritisk forståing er sentrale ferdigheiter både i høgare utdanning og arbeidslivet.

Denne retninga har som mål å styrkje kompetansen til elevane i språk, kommunikasjon og i å forstå medium, og samstundes lyfte fram ferdigheiter som er etterspurde i samfunnet og nødvendige for aktiv deltaking i demokrati og arbeidsliv.

Forslag til sentralt innhald i retninga for kommunikasjon, språk og medium

Språk, kommunikasjon, mediekunnskap, medieutvikling, kunstig intelligens , informasjonskunnskap og kultur …

1. Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga kommunikasjon, språk og medium?

Kommentar
Skolenes landsforbund har mottatt flere innspill angående den foreslåtte retningen "Kommunikasjon, språk og medium".

Det foreligger en stor bekymring blant fagmiljøene for at mediefagenes betydning og den praktiske tilnærmingen vil bli redusert. Samtidig er kommunikasjon, språk og medier svært omfattende fagområder med ulike kunnskapstradisjoner og arbeidsmåter. Det er derfor en risiko for at felles retningsinnhold blir så bredt at elevene ikke får tilstrekkelig faglig dybde. Det stilles spørsmålstegn ved hvorvidt det foreligger en uheldig og feilslått antakelse om innholdet i mediefag til grunn for retningsforslaget. Mediefagene må ikke reduseres til generell digital kompetanse, medieforståelse eller teoretisk kommunikasjonskunnskap. Praktisk produksjon av foto, film, lyd, grafisk design, journalistikk og digitale medieuttrykk må fortsatt utgjøre en vesentlig del av opplæringen. Elevene må få arbeide med hele produksjonsprosesser, fra idé og research til utforming, publisering, vurdering og refleksjon.

Det stilles også spørsmål ved begrunnelsen for at medier og kommunikasjon slås sammen med språk, og det knyttes stor usikkerhet rundt hvorvidt den lave interessen for fremmedspråk vil gjøre faget med relevant og attraktivt ved å knytte det tettere på mediefag. Hvis man ønsker å opprettholde og øke interessen for språk, kan det imidlertid gå i motsatt retning i konkurranse med det som flere steder er et populært fagområde?

2. Har du innspel til namnet på retninga?

✓ **Ja**

Kommentar
Navnet «Kommunikasjon, språk og medium» synliggjør bredden i retningen. Det foreslås imidlertid å bruke "medier" i stedet for "medium" da sistnevnte entallsform blir misvisende i forhold til det reelle innholdet i fagområdet. Medier må få en tydelig plass i navnet, og innspill fra fagmiljøene er at "medier" bør komme først i navnet. Hvis medier fremstår underordnet kommunikasjonsbegrepet, så er bekymringen at mediefaglige kommunikasjonen svekkes.

Det foreslår at retningen fortsatt blir hetende "Medier og kommunikasjon". I den forbindelse foreslås det at språk flyttes til en annen retning. Hvis språk fortsatt skal kobles tett på mediefagene, så foreslås det "Mediekommunikasjon og språk".

3. Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for kommunikasjon, språk og medium. Har du innspel til konkret innhald?

Kommentar
Innholdet må i stor grad basere seg på dagens "Medier og kommunikasjon"

Framandspråk som retningsinnhald

Vi har fått innspel om at framandspråk òg bør vere ein del av fagtilbodet i framtidas vidaregåande. Vi har derfor vurdert om framandspråk i framtidas vidaregåande opplæring bør vere felles for alle elevar (felles innhald), obligatorisk for alle elevar som skal bli studieførebudde (studieførebuande innhald) eller retningsinnhald.

Vi foreslår at framandspråk bør vere eit valfritt retningsinnhald innanfor retning for kommunikasjon, språk og medium sidan språkkompetanse heng tett saman med desse fagområda.

Kunnskapsgrunnlaget vårt peikar ikkje på at framandspråk bør vere felles for alle eller felles for alle som ynskjer studiekompetanse (inkludert påbygging til generell studiekompetanse). Dersom framandspråk skal vere obligatorisk for alle innanfor ei retning, vil det i praksis vere vanskeleg å gi elevar i ei klasse eit val mellom fleire ulike framandspråk. Praktisk og økonomisk kan det vere vanskeleg å dele éi klasse inn i fleire «språkløp». Resultatet kan bli at skolen bestemmer kva for språk den enkelte klassa må ta ut ifrå lærarressursar, eller at elevfleirtalet avgjer kva for framandspråk heile gruppa får. Ved å gjere framandspråk til eit valfritt retningsinnhald, kan òg elevar frå andre retningar velje det.

1. Kva for konsekvensar ser du ved at framandspråk er knytt til retningsinnhald i retning for kommunikasjon, språk og medium og at det er innhald elevane kan velje?

Kommentar
Det har kommet tydelige signaler fra fagmiljøene at det er stor bekymring og uenighet rundt det å legge fremmedspråk inn sammen med mediefagene.I den forbindelse er det kommet forslag om å plassere fremmedspråk sammen med "Næringsliv, ledelse og økonomi" eller "Samfunnsvitenskap og historie". Dette begrunnet med hva som venter elevene i høyere utdanning og eksemplifiseres med blant annet "Europastudier med språk" på NTNU, "Markedføring og ledelse" ved Nord universitet eller "Økonomi og administrasjon" (studieretning internasjonal business) ved NTNU i Ålesund, som alle er bachelorgrader hvor språk er en obligatorisk del av studiet.

Når det gjelder hvorvidt fremmedspråk skal være valgfritt så oppfordrer Skolenes landsforbund til ytterligere konsekvensutredning. Hvilken posisjon skal fremmedspråkene ha i norsk skole? Hvilke konsekvenser får det hvis flere elever går ut av videregående uten å ha hatt fremmedspråk?

7. Regelverk - rettar og timetal

Innleiing

Tabellane i den nasjonale fag- og timefordelinga har status som forskrift og inneheld generelle reglar om kva fag elevane skal ha på dei ulike trinna, kor mange timar per fag, og eigne reglar for elevar som har rett til opplæring i samisk og elever som har rett til opplæring i teiknspråk. Fag- og timefordelinga inneheld òg tekstar med forklaringar som viser samanhengen mellom tabellane og opplæringslova og opplæringsforskrifta.

Gjeldande fag- og timefordeling er kompleks og ikkje eintydig og dette er årsaka til at ho ikkje er digitalisert. Vi ynskjer å utvikle ei digital løysing for å gjere det enklare å kontrollere at elevar får den opplæringa dei skal ha og at dei får rett dokumentasjon når opplæringa er avslutta. For å få til dette foreslår vi å gjere endringar i oppbygginga av studieførebuande opplæring. Nedanfor skriv vi om fageiningar og det peikar til ei eining i dei ulike innhaldskategoriane (omtala i del 4, 5 og 6).

Elevar med rett til opplæring i samisk, kvensk, finsk eller teiknspråk

Enkelte elevar har rett til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk og reglar om dette finn ein i opplæringslova og opplæringsforskrifta. Kunnskapsgrunnlaget vårt viser at det er fleire utfordringar knytt til å oppfylle desse rettane i skolekvardagen i dag. Til dømes blir ofte opplæringa lagt til tider elevane tykkjer er ugunstige, slik som på ettermiddag eller kveld. Elevane vel òg ofte å ha tilleggstimar for ikkje å gå glipp av anna opplæring, og dei får dermed eit høgare timetal per veke enn elevar som ikkje har eller ikkje vel å nytte retten til opplæring i desse språka. Dette kan føre til at det blir mindre attraktivt å velje å nytte retten.

I rammeverket for innhald og struktur ynskjer vi ei løysing der desse faga har ein tydeleg plass for elevane og som gjer det enklare for skolane å planleggje opplæring i faga enkelte elevar har rett på. Vi foreslår at opplæring i desse språka får ein fast plass i oppbygginga av studieførebuande opplæring. Elevar som ikkje skal ha slik opplæring, må bruke tida på anna valfritt retningsinnhald som skolen tilbyr. Modellen for den studieførebuande opplæringa vil på denne måten bli lik for elevar med og utan rett til opplæring i samisk, kvensk, finsk eller teiknspråk, og dei vil ha like mange timar totalt, men ulikt innhald i nokre av timane.

Vi meiner det er ein fordel å gi retten ein fast plass i oppbygginga av studieførebuande opplæring, i staden for å leggje timar til språket eleven har rett til opplæring i, som eit tillegg. I forslaget til ny modell, sjå del 3, vil timane høyre til i dei timane som er sett av til retningsinnhald.

1. Vi foreslår å synleggjere retten til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk ved å setje av ein eigen timepott som inngår i strukturen, og ikkje leggje til ekstra timar. Kva for fordelar ser du ved ei slik løysing?

Ikkje svart

2. Kva for ulemper ser du ved å synleggjere retten til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk ved å setje av ein eigen timepott som inngår i strukturen, og ikkje leggje til ekstra timar?

Ikkje svart

3. Bør timar til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk kome som eit tillegg til annan opplæring?

Ikkje svart

Timetal og fordeling av timar

Totalt timetal over tre år

Dei fem studieførebuande utdanningsprogramma har i dag ulikt totalt timetal. Studiespesialisering har totalt 2523 timar over tre år, medan de fire andre studieførebuande utdanningsprogramma totalt har 2943 timar over tre år.

Gjennom skolebesøka og dialogkonferansane har vi fått innspel om at det totale timetalet bør vere likt for alle dei nye studieførebuande retningane, og lågare enn det høgste timetalet vi har i dag. Grunngivingane handlar mellom anna om korleis praktiske fag blir verdsett, at ulikt totaltimetal gjer planlegging av skolekvardagen vanskeleg og at elevane treng tid til eige arbeid.

Vi foreslår at dei nye studieførebuande retningane skal ha lik oppbygging i framtida. I del 3 har vi bede om innspel til vårt forslag til ny modell der noko innehald er felles for alle, noko er felles for alle som skal bli studieførebudde og noko er berre for den retninga eleven ynskjer å fordjupe seg i. Forslaget vårt inneber at ingen retningar skal ha fleire timar eller meir omfattande retningsinnhald enn andre retningar, men at timetalet til retningsinnhald blir likt for alle retningar. Fordi talet på timar til felles innhald og timer til studieførebuande innhald òg vil vere likt, vil dette føre til at dei studieførebuande retningane får likt totaltimetal.

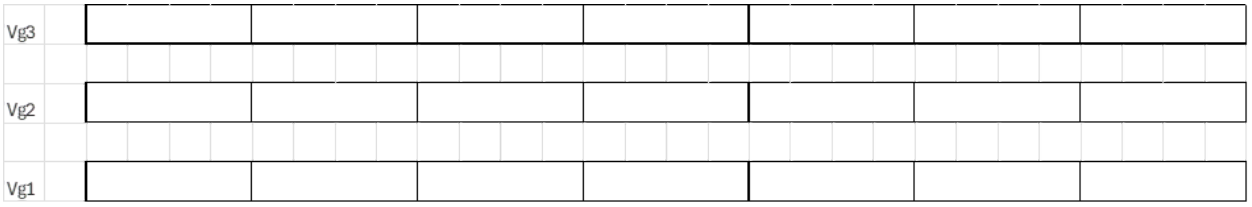
Vi meiner det samla timetalet ovet tre år for dei studieførebuande retningane bør vere lågare enn 2943 timar, men ikkje lågare enn 2523 timar. Vi ynskjer innspel på kva som kan vere eit passeleg timetal totalt.

Kor mange fageiningar per år

Det erfaringsbaserte kunnskapsgrunnlaget viser at mange, særleg elevar, ynskjer færre fag per år enn det elevane har i dag. I dag har elevane i dei studieførebuande utdanningsprogramma mellom sju og ti fag per år. Elevane på studiespesialisering vg3 har færrast fag med sju fag per år, medan elevane i vg2 i dei fire andre studieførebuande utdanningsprogramma har ti fag per år. Dette går òg fram av modellane i del 2. I snitt har elevane åtte til ni fag per år.

I dag har faga ulik storleik, frå 56 timar per år til 168 timar per år (dette er det same som to til seks einingar på 45 minutt per uke). Kunnskapsgrunnlaget viser at mange opplever at fag som har få timar er for små, at det går lang tid mellom kvar gong elevane har faga og at dei ikkje legg til rette for djupnelæring. Vi har òg fått innspel om at det vil forenkle planlegginga av skoledagen og skoleåret dersom alle fag har likt timetal.

Vi foreslår at framtidas studieførebuande opplæring skal byggjast opp av fageiningar som er like store og har likt timetal. Tabellen nedanfor viser eit døme på ei inndeling der det er sju fageiningar per år og alle er like store:

Vi ynskjer innspel på kor mange fageiningar elevane bør ha per år og kva som er eit godt timetal per år per fageining.

Spørsmål om totalt timetal, tal på fageiningar og timar per fageining

1. Kva for konsekvensar ser du ved at dei ulike studieførebuande retningane skal ha same totaltimetal over tre år?

Kommentar
Til alle spørsmålene som omhandler timetall så er oppfordringen fra Skolenes landsforbund at det åpnes for mulighet til innspill i en senere fase, når flere brikker er på plass. Det gir bedre forutsetning for å gi gode innspill.

2. Kor mange timar totalt bør dei studieførebuande retningane ha? Beskriv gjerne konsekvensane for dei ulike retningane.

Ikkje svart

3. Bør alle fageiningar har same timetal per år?

Ikkje svart

4. Kor mange fageiningar bør elevane i studieførebuande opplæring ha per trinn?

Ikkje svart

Spørsmål om fordeling mellom felles innhald, studieførebuande innhald og retningsinnhald

Vi foreslår tre nye innhaldskategoriar (sjå del 3). Vi treng innspel på kva som er ei god fordeling av felles innhald, felles studieførebuande innhald og retningsinnhald. Det handlar òg om forholdet mellom det alle i studieførebuande opplæring skal ha og det som høyrer til retninga. Ta gjerne utgangspunkt i modellen i del 3 og sjå på samanhengen mellom talet på fageiningar per år, størrelsen på ei fageining og totalt timetal over tre år.

1. Kor mange fageiningar bør fyllast med studieførebuande innhald? Sjå svaret ditt i samanheng med kor mange fageiningar du meiner det bør vere totalt.

Ikkje svart

2. Kor mange fageiningar per trinn bør høyre til ei retning? Sjå svaret ditt i samanheng med kor mange fageiningar du meiner det bør vere totalt.

Ikkje svart